

Katarzyna Chiżyńska
Uniwersytet Łódzki

**RECENZJA KSIĄŻKI: RENÉ NÜNLIST,
*THE ANCIENT CRITIC AT WORK. TERMS AND
CONCEPTS OF LITERARY CRITICISM IN GREEK
SCHOLIA*, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS,
NEW YORK 2009, SS. 459.**

BOOK REVIEW: RENÉ NÜNLIST, *THE ANCIENT CRITIC AT WORK. TERMS
AND CONCEPTS OF LITERARY CRITICISM IN GREEK SCHOLIA*,
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, NEW YORK 2009, SS. 459.

The Ancient Critic At Work jest drugą, po pracy Eleanor Dickey¹, publikacją dotyczącą starogreckiego piśmiennictwa naukowego. O ile jednak badania Dickey dotyczą wszelkich gatunków krytycznych uprawianych w starożytności, o tyle Nünlist koncentruje swoją uwagę na scholiach. Prace obu autorów, chociaż należą do tej samej dziedziny, nie są wobec siebie konkurencyjne i można je uznać za komplementarne. Ich autorzy postawili sobie różne cele i posługiwali się inną metodą pracy.

Książka Dickey stanowi kompendium wiedzy na temat starogreckiego piśmiennictwa naukowego i może pełnić funkcję podręcznika akademickiego. Nünlist natomiast omawia szczegółowo zagadnienie greckiej krytyki literackiej zawartej w pracach scholiastów², opierając swoje badania na systematycznej analizie i interpretacji obszernego materiału. Autor książki stara się (trzeba dodać, że z bardzo dobrym skutkiem) zaprezentować w ujęciu tematycznym ogrom informacji poruszanych przez twórców scholiów.

Scholia to uprawiany w starożytności oraz we wczesnym średniowieczu gatunek krytycznoliteracki, którego zadaniem było skomentowanie danego utworu literackiego. Teksty komentarzy stanowią bardzo cenne źródło informacji na temat

¹ Eleanor Dickey, *Ancient Greek Scholarship: A Guide to Finding, Reading, and Understanding Scholia, Commentaries, Lexica, and Grammatical Treatises, from Their Beginnings to Byzantine Period*, Oxford University Press, New York 2007.

² Nie jest to pierwsza praca tego typu (e.g. Roos Meijering, *Literary and Rhetorical Theories in Greek Scholia*, Bouma's Boekhuis, Groningen 1987), jednak Nünlist przedstawia omawiane zagadnienia w nowej perspektywie i dopasowuje je do współczesnych kategorii literaturoznawczych.

różnych aspektów kultury antycznej, jednak wciąż z ich bogactwa korzystają jedynie nieliczni filolodzy klasyczni, co sprawia, że praca Nünlista jest ważną i aktualną publikacją.

Do przedstawienia mnogości omawianych przez starożytnych badaczy tematów Autor w zdecydowanej większości wybrał *scholia* do dzieł Homera. Choć bogactwo komentarzy do eposów umożliwia wszechstronną prezentację problemów literaturoznawczych, Nünlist cytuje również uwagi dotyczące tekstów, między innymi, Hezjoda, Teokryta oraz dramaturgów.

Największą przeszkodą dla filologa zaczynającego pracę z komentarzami jest specyficzny język, jakim posługiwali się scholiaści (np. liczne skróty, niezrozumiałe terminy techniczne, wielość używanych dialektów). z tego powodu cenne są zamieszczone w pracy Nünlista przekłady i omówienia cytowanych tekstów, które mają szansę zachęcić początkujących badaczy do sięgnięcia po starogreckie komentarze. Ponadto we wstępie (*Introduction*, s. 1–20) Autor wyjaśnia zasady kompozycji swojej pracy i omawia trudności, jakie sprawił mu omawiany materiał. Relacjonuje również swoje próby nadania książce klarownej struktury. Uwagi te pomagają czytelnikowi krytycznie przyjrzeć się proponowanemu układowi treści i znaleźć właściwy sposób korzystania z zebranego materiału.

Lekturę *The Ancient Critic At Work* nienawykłemu do pracy ze scholiami czytelnikowi ułatwiają także, zawarte we wstępie, informacje techniczne dotyczące scholiów. Autor omawia ich kompozycję, długość oraz przedstawia sposób zapisu komentarzy w edycjach drukowanych. Nünlist poświęca jednak niewiele miejsca stronie formalnej scholiów, ograniczając się jedynie do tych informacji, które są niezbędne podczas lektury kolejnych rozdziałów³. Wstęp został ponadto wzbogacony omówieniem najczęściej poruszanych przez scholiastów tematów, również tych, które nie dotyczą krytyki literackiej.

Jedynym mankamentem, a właściwie dyskusyjnym zabiegiem Nünlista, o którym należy wspomnieć, jest brak cytowań przynależnych scholiom *lemmata*. Trzeba jednak przyznać, że Autor konsekwentnie podaje informacje, które są niezbędne do zrozumienia treści komentarzy, i brak *lemmata* nie utrudnia lektury. Filolog klasyczny, który miał okazję pracować z tekstami scholiów dostrzega niepełność ich tekstu bez *lemmata*, jednak mając na uwadze cel publikacji, można uznać ich pominięcie za zabieg trafiony.

Praca Nünlista składa się z 2 części, podzielonych na 19 tematycznych rozdziałów. W części I (s. 21–264) Autor przedstawia najczęściej poruszane w scholiach tematy literaturoznawcze, cytując komentarze do wielu autorów uprawiających różne gatunki. Rozdziały w tej części (w sumie jest ich 12) dotyczą elementów

³ Obszerniejsze uwagi techniczne dotyczące lektury scholiów można znaleźć we wspomnianej już pracy Dickey.

świata przedstawionego, stylów literackich, a nawet tematyki utworów. Nünlist wyróżnił takie zagadnienia, jak: *Plot; Time; Narrative and speech; Focalisation; Effects on the Reader; Gaps and omissions; Poetic license; Authentication; Style; Allusions, hints, hidden meanings; Characters i Mythology*. Część II (s. 265–365) zawiera 7 kolejnych rozdziałów poświęconych już konkretnym autorom (głównie Homerowi) lub gatunkom literackim. I tak Autor wyróżnił kategorie: *The gods in Homer; Homeric smiles; Epithets; Type scenes; Homeric speeches; Reverse order* oraz *Staging, performance and dramaturgy*.

Na początku każdego z wymienionych rozdziałów, Nünlist definiuje omawiane zagadnienie, a następnie przedstawia jego zakres i znaczenie w kontekście starożytnych i nowożytnych badań. Jeśli to możliwe podaje również synonimy danego pojęcia w języku greckim. Po takim wprowadzeniu Autor prezentuje *scholia* dotyczące tematu danego rozdziału, co pozwala mu na wieloaspektowe przedstawienie zagadnienia.

Każdy z wymienionych rozdziałów składa się z mniejszych podrozdziałów, co skutecznie porządkuje materiał. Ponadto wszystkie wydzielone części pracy, co bardzo cenne, są zakończone konkluzjami. Taki sposób prowadzenia wywodu sprawia, że argumentacja Nünlista jest jasna i celowa, co bardzo ułatwia lekturę angielskiego tekstu.

Pracę Badacza dopełnia zakończenie (*Epilogue*, s. 366–367) oraz leksykon przydatnych przy lekturze książki terminów (*Glossary of Greek terms*, s. 368–386). Słownika można używać jako *index locorum*, ponieważ zawiera on pojęcia służące starożytnym scholiastom do opisywania problemów krytycznoliterackich, które zostały przedstawione w pracy⁴.

Ponadto w książce znajdują się: wykaz cytowanych edycji scholiów (*Editions of scholia*, s. 387–389) i używanych przez Autora skrótów (*Other abbreviations*, s. 390–381), obszerna bibliografia (s. 391–406) oraz 2 *indices*: tematyczny oraz właściwy *index locorum*.

The Ancient Critic At Work jest pozycją przydatną nie tylko filologom klasycznym, ale także wszystkim zajmującym się teorią literatury. Niezaprzeczalną zaletą pracy jest klarowny podział zebranego materiału na liczne rozdziały i podrozdziały, posiadające własne tytuły. Dzięki temu czytelnik może traktować tę publikację jako specyficzną literaturoznawczą encyklopedię i zapoznawać się jedynie z interesującym go zagadnieniem (np. częścią dotyczącą czasu narracji, licencji poetyckiej czy użycia ironii). Lekturę pracy ułatwiają ponadto liczne odsyłacze pomiędzy

⁴ Podobny słownik znajduje się również w pracy Dickey. Celem Badaczki jest jednak zapoznanie czytelnika ze specjalistycznym słownictwem technicznym używanym w greckim piśmiennictwie naukowym, podczas gdy leksykon Nünlista zawiera pojęcia z zakresu literaturoznawstwa, które w zdecydowanej większości znajdują się w cytowanych przez Autora scholiach.

rozdziałami, które pomagają wychwycić charakterystyczne dla języka starożytnej krytyki literackiej terminy i dostrzec analogię pomiędzy podobnymi zjawiskami.

Świetnym podsumowaniem wyników pracy Nünlista są słowa anonimowego autora recenzji, zamieszczonej w Internecie. *The Ancient Critic At Work* został w niej określony mianem „ancient literary criticism in action”.